

Német választás magyar szemmel

MIT HOZ A KÖVETKEZŐ NÉMET KORMÁNYKOALÍCIÓ AZ
EURÓPA-POLITIKÁBAN?

2021. július 8.

Vezetői összefoglaló

1. Németország 2021 szeptemberében új kancellárt választ, aki, 80 nappal a választások előtt úgy tűnik, Armin Laschet (CDU) lesz, egy CDU/CSU és Zöld koalíció élén, amelyhez szükség esetén vagy ügyek mentén csatlakozna csak a szabaddemokrata párt (FDP).
2. A leendő kormánypártok Európa-programja szinte teljesen azonos és egyértelműen a föderális Európa („Európai Szövetségi Állam”) mellett köteleződik el.
3. Az intézményi változtatások keretében az Európai Parlament erősítését (részben vagy egészben a nemzeti választásoktól elkülönülő transznacionális jellegét), az Európai Bizottság tagállami helyett parlamenti függését, a többségi döntéshozatal kiterjesztését, valamint a tagállami kormányfőkből álló Európai Tanács gyengítését szorgalmazzák.
4. A választási programok alapján várható a jogállami csata éleződése (például a Brüsszelben renitensnek nyilvánított tagállamokkal szembeni mechanizmus azonnali alkalmazása), az európai nyilvánosság finanszírozása uniós forrásból (európai közszolgálati média) és az Európa-szerte tevékeny NGO-k kivonása a nemzeti jog alól, amely a Soros-hálózat feltételezhető érdekének megfelel.
5. A közép-európai együttműködés is ellentétes Brüsszel és Berlin érdekével, ezért a majdani kormánypártok az elmúlt években formálódott szövetséget is gyengíteni akarják. Egyrészt a Lengyelországot külön pályára állító weimari háromszöggel, másrészt a csehek és a lengyelek, valamint Németország közötti politikai és gazdasági kapcsolatok különutas fejlesztésével.
6. 2021 után egyedül az európai haderő kérdése és esetleg a migráció megfékezése a kibocsátó országok erősítésével az a két terület, ahol Magyarország és Németország együttműködhet. Az Európa-politika inkább vitatémának tűnik a jövőben is.

Tartalom

Vezetői összefoglaló	1
A Merkel utáni kormány színei és arányai	2
A leendő kormánypártok Európa-programja	4
1. Az Európai Parlament erősítése	4
2. A tagállamok befolyásának gyengítése	5
3. Az Európai Bizottság hatalomgyarapítása	5
4. Európai Szövetségi Állam felé	6
5. A civil szervezetek uniós védőernyője	6
6. Jogállamisági csata élezése	6
7. A bővítés lassítása	7
8. A közép-európai együttműködés megosztása	7
Mindig van remény	8

A Merkel utáni kormány színei és arányai

A legfrissebb német közvélemény-kutatások szerint a nyolcvan nap múlva (2021. szeptember 26.) esedékes német szövetségi parlamenti választások kimenetelét a németek 80 százaléka még nyitottnak gondolja. Ezzel szemben a helyzet meglehetősen világosnak tűnik. Az új német parlament ismét hétpárti lesz, amelyek közül az AfD-vel és a Linkspartei-jal (Baloldali Párt) a többi politikai erő koalíciókötése kizárhatónak tűnik, jöllehet a posztkommunista és szélsőbaloldali pártalakulattal való szövetségi szintű együttműködésről a német (baloldali) értelmiség újra és újra álmodozik.

A többi öt párt, a fent idézett közvélemény-kutatás alapján, a leadott szavazatok 75 százalékát szerezne meg, amely az arányos választási rendszer és a küszöbalatti pártokra adott 8 százalékosnyi voks miatt a mandátumok mintegy 82 százalékával ér fel.

Ugyanakkor igencsak valószínűtlen, hogy a szociáldemokrata SPD ismét koalíciós kormányzásra törekedne. 2017-ben Angela Merkel csak nyilvános könyörgéssel és a szövetségi elnök erélyes fellépésével tudta elérni, hogy a nagykoalícióként emlegetett formáció (SPD és CDU) tovább kormányozzon, valójában alig több, mint a mandátumok felével. Szinte biztosra vehető, hogy a szociáldemokraták abban az esetben, ha van más többségi kormányzási lehetőség, nem lépnek be a következő koalícióba. Ettől várják a 15 százalék alá csökkent támogatottságuk újraéledését.

Márpedig a Politbarometer kutatása szerint az SPD nélkül is kényelmes, akár kétharmados többség áll a többiek rendelkezésére. Így a szeptemberi német választás valódi tétje az, hogy a minden várakozás szerint a CDU/CSU és a Zöldek együttműködésével megalakuló új kormánykoalícióba belépnek-e a szabaddemokraták (FDP) – ha szükség lesz rájuk –, vagy akár akkor is, ha ez egy fölstöbbségű koalícióhoz vezet. A második kulcskérdés, hogy a CDU/CSU és a Zöldek közül melyik lesz a kormány fő ereje. Korábban úgy tűnt, hogy a Zöldek beelőzhetik a keresztény pártokat, jelenleg azonban már 7 százalékpontosra nőtt közöttük a különbség az utóbbiak javára (CDU/CSU 29, Zöldek 22 százalék). Így szinte biztosnak tűnik, hogy CDU/CSU és Zöld kormány alakul, esetleg az FDP részvételével.

CDU/CSU	Zöldek	FDP	SPD	AFD	Linkspartei	egyéb pártok
29%	22%	10%	14%	10%	7%	8%

1. táblázat: A legvalószínűbb listás választási eredmény a Politbarometer szerint (2021. június)

Ebben, a legvalószínűbb helyzetben, a CDU elnöke, Armin Laschet lenne a kormány feje. A Politbarometer válaszadói öt tartják egyértelműen alkalmasabbnak erre a posztra. Laschet alkalmassági indexe 47, míg a Zöldek kancellárjelöltjének indexe csak 29 százalékos. Azaz nemcsak az erőviszonyok, de az alkalmasság alapján is állítható, hogy Angela Merkel tizenhatéves kormányzása után is a CDU adhatja a kancellárt.

Végül a kutatásból az is kitűnik, hogy a németeknek csak 23 százaléka hisz a pártok választási ígéreteinek teljesülésében. Jelen dolgozat mégis a három legvalószínűbb majdani kormánypárt (CDU/CSU, Zöldek és FDP) választási programjait elemzi, mert ha szó szerinti átültetésre nem is számíthatunk, a leírt irányelvek biztosan befolyásolják a következő kormány munkáját.

A Nézőpont Intézet a német választások magyar szemmel való megértésére tesz kísérletet, ezért a választási programoknak elsősorban az Európai Unió jövőjére vonatkozó részeit vizsgáltuk meg. Jól látható, hogy a három vizsgált program között e kérdésben nincs eltérés, szinte szó szerint ugyanazt gondolják a majdani kormánypártok Európa jövőjéről. Márpedig ez a legtöbb ponton ellentétes a magyar kormányfő és szövetségesei elképzeléseivel. Izgalmas idők következnek.

A leendő kormánypártok Európa-programja

A kereszténydemokrata és keresztényszociális uniópártok (CDU és CSU) közös választási programja, a magabiztos kormányprogram alcímmel, 2021. június 21-én látott napvilágot, „*A stabilitás és a megújulás programja. Közösen a modern Németországért*” címmel.¹ Az uniópártok két elnöke közösen mutatta be elképzeléseiket, annak érdekében, hogy demonstrálják a kancellárjelöltségért folytatott intenzív szembenállásuk után az egységüket. A korábban is sokszor kancellárpártnak bizonyuló, kritikusi szerint csak kancellárválasztó egylet, CDU és CSU most is mindent elkövet azért, hogy természetes utódja legyen Angela Merkelnek kancellárjelöltje.

A Zöldek 2021. június 13-án nyilvánosságra hozták előzetes választási programjukat, melynek véglegesítését július 9-ére tervezik. Az idén először kancellárjelöltet állító alternatív baloldali párt ígéreteit „*Németország. Minden benne van.*”² címmel adta közre, amellyel a tizenhat éve tartó ellenzéki szerepből szeretne kitörni.

Végül a harmadik lehetséges kormányerő, a szabaddemokrata FDP „*Soha nem volt több tenni-való. A szabad demokraták választási programja*”³ címmel közölték gondolataikat, elegánsan megfélekezve arról, hogy Merkel második kormányában már voltak a CDU juniorpartnerei. A három közül ez az ígéretgyűjtemény jelent meg legkorábban, 2021. május 16-án, így a többiek akár innen is másolhatták gondolataikat. Természetesen a meglepő azonosság miatt az sem zárható ki, hogy a programírás során is zajlottak már egyeztetések.⁴

1. Az Európai Parlament erősítése

A leendő német kormánypártok egységesen az Európai Parlament erősítése mellett köteleződtek el választási programjaikban. A CDU és a CSU közös dokumentuma (CDU/CSU, 31) egyenesen egy európai választási rendszer bevezetése mellett köteleződik el, hangsúlyozva, hogy így a kispártok töredezettsége feloldható lenne. A várhatóan ismét kancellárt adó pártszövetség tehát a nemzeti pártok jelenléte és – kimondatlanul – a transznacionális listák alkalmazása mellett tette le a voksát. Hasonló gondolatokat korábban Emmanuel Macron fogalmazott meg.

Hasonlóan vélekedik a szabaddemokrata párt (FDP, 62), amely még a CDU/CSU-nál is határozottabban egységes választási rendszert követel az egész Európai Unióban, a tagállamok feletti pártlistákkal és listavezetőkkel, illetve az Európai Bizottság elnökjelöltjeivel (Spitzenkandidat).

Ezek után már-már meglepő, hogy éppen a Zöldek fogalmazznak a legvisszafogottabban (Zöldek, 108). A választási rendszer kapcsán ugyanis csak annyit rögzítenek, hogy „a képviselők egy részét” transznacionális listán kellene választani, azaz nem az összes képviselőt. Ugyanakkor a Spitzenkandidat-rendszer egyértelmű támogatását is rögzítik, amely megszüntetné a

¹ „Das Programm für Stabilität und Erneuerung. Gemeinsam für ein modernes Deutschland”:
<https://www.cdu.de/artikel/ein-guter-plan-fuer-deutschland>

² „Deutschland. Alles drin. Bundestagswahlprogramm 2021”:
https://cms.gruene.de/uploads/documents/Vorlaeufiges-Wahlprogramm_GRUENE-Bundestagswahl-2021.pdf

³ „Nie gab es mehr zu tun. Das Wahlprogramm der Freien Demokraten”:
<https://www.fdp.de/bundestagswahlprogramm>

⁴ Az egyes választási programok a megadott linkeken elérhetőek és letölthetőek, a további hivatkozásokat ezért a párt és az oldalszám megadásával jelöljük.

tagállamok vétóját a Bizottság elnökjelöltjeivel kapcsolatban és a választáson legjobb eredményt elérő párt „csúcsjelöltjét” tenné automatikusan elnökjelöltté.

Az Európai Parlament uniós intézményrendszeren belüli erősítésének szándéka más részleteken is tetten érhető. A német leendő kormánypártok valódi uniós törvényhozásról (CDU/CSU, 31), jogszabály-kezdeményezési jogról (CDU/CSU 31 és Zöldek 108) és a Bizottság elnökével szembeni konstruktív bizalmatlanság intézményéről (Zöldek) álmodnak az Európai Parlament számára. Sőt a Zöldek egyenesen az Európai Tanács (állam- és kormányfők), valamint az Európai Parlament közötti kétkamarás, egyenrangú parlamentekből álló intézményrendszert is követelnek (Zöldek, 109). A szabad demokraták pedig a Tanács éjszakába nyúló bizalmas ülései helyett, szintén a parlamentekre jellemző, nyilvános üléseket követelnek (FDP, 62-63). Azaz a tagállamok rovására gyarapítanak az Európai Parlament hatalmát.

2. A tagállamok befolyásának gyengítése

Ahogy az EP erősítésében, úgy a tagállamok befolyásának gyengítésében is véleményazonosság mutatkozik. A CDU az Európai Unió „világpolitikai egyhangúságra” és a „globális versenyben való” helytállásra hivatkozva a kül- és biztonságpolitikában a jelenlegi egyhangú döntéshozatal (azaz a tagállamok vétőlehetősége helyett) többségi döntéshozatalt követel. (CDU/CSU, 18). Más tématerületekre is kiterjesztenék a többségi döntéshozatalt, ha pedig ez nem lehetséges és még sincs a tagállamok között akarategység, nem az adott szakpolitikai döntés elhalasztását, hanem az egyetértők közötti külön együttműködési formák elterjesztését szorgalmazzák (CDU/CSU, 30), a fennálló „szerződések keretében”.

A szabaddemokraták nevükön is nevezik az elképzelést, amikor nyíltan a „többsebességes Európa” koncepciója mellett köteleződnek el (FDP, 62), akár csak a Zöldek, akik természetesnek tartják, hogy „egyes területeken csak különböző sebességgel haladunk” (Zöldek, 108). Természetesen az uniópártok mellett az FDP és a Zöldek is a többségi döntéshozatal elkötelezett hívei.

Érdekesség még, hogy a Zöld párt az „európai állampolgárság” koncepcióját is felkarolja, melynek lényege, hogy az unió tagállamainak polgárai bárhol is élnek, a nemzeti választásokon is leadhassák a voksukat. Ezzel néhány tíz- vagy százezer „nyugati” polgár érdemben befolyásolhatná például a többségi elvű magyar választás végeredményét, megváltoztatva a billegő választókerületek döntését (Zöldek, 108). Szintén a föderalista álláspont leplezetlen támogatása az a követelés, hogy jöjjön létre egy európai közszolgálati média, amely minden tagállamban elérhető (Zöldek, 109-110). Mindez a tagállamok egyik fontos hatáskörének kiüresítését jelentené, s polgáraik közvetlen befolyásolására adna lehetőséget a tartalmakat előállítóknak. Ugyanezt követeli már évek óta a Jobbik-közeli Civitas Intézet is.

3. Az Európai Bizottság hatalomgyarapítása

A Bizottság elnökének megválasztási módja mellett a CDU a kisebb testület híve is (CDU/CSU, 31), a szabad demokraták pedig egyenesen a mostani 27 helyett csak 18 uniós biztost látnának szívesen (FDP, 62-63), „világos és egyszerű” tárcákkal. A kisebb tagállamok régóta a brüsszeli politikára való rálátásuk és beleszólásuk zálogaként tekintenek az „egy ország, egy biztos elvre”, melynek meghaladását követelik ezek a látszólag csak takarékos elképzelések.

A szabaddemokraták a biztosjelölés jogát is elvonnák a tagállami kormányoktól, s azt az EP-választáson kijelölt bizottsági elnök kezébe adnák, úgy, hogy a jelölteket az EP-nek egyesével kellene megerősítenie (FDP, 62-63). Mindez nem csupán az Európai Parlament erősítését, de a

Bizottság gyengítését is jelentené, amely az FDP szándékolt céljával, az EU működési hatékonyságának növelésével, is ellentétes.

4. Európai Szövetségi Állam felé

Ezek után nem meglepő, hogy a szabaddemokraták köteleződnek el egyedül egy új, európai alkotmány mellett is (FDP, 62). 2005-ben Franciaországban és Hollandiában egy-egy népszavazáson a föderalisták akkori alkotmány álma elbukott, de a szabaddemokraták ezt most újra-élesztenék egy közös európai népszavazás legitimáló erejével és ismét a kisebb tagállamok véltölehetőségének közvetett korlátozásával. Ugyan az elképzelések realitásalapja minimális, hiszen mindehhez az egyes tagállamok alkotmányát is módosítani kellene, a cél világos. A szabaddemokrata párt nem Európai Egyesült Államokat, hanem „Európai Szövetségi Államot” akar létrehozni („Europäischen Bundesstaat schaffen”, 62). Ilyen nagyratörő tervet a CDU/CSU és a Zöldek nem mertek papírra vetni, de a „Jövő Európájáról szóló konferencia” aktív kihasználását mindketten szorgalmazzák.

5. A civil szervezetek uniós védőernyője

Ahhoz, hogy az Európa-projekt föderális átalakítása sikeres legyen a föderalista NGO-k politikai munkája is nélkülözhetetlen. Mivel az elmúlt években több tagállam is szigorította az egyesülési jogát és nagyobb transzparenciát írt elő a civil szervezetei számára gazdasági ügyekben, nem meglepő, hogy a föderalista programok az egyesülési jog európai szintre emelését és a tagállamok megkerülését is szorgalmazzák. A CDU „a határokon átnyúló civil társadalomért” fogalmazta ezt a követelést meg (CDU/CSU, 32), de ugyanez szerepel a Zöldek programjában is (Zöldek, 109). Mindez összhangban áll a baloldali párt korábban idézett európai nyilvánosságot erősítő európai közszolgálati médiát kialakító elképzelésével is.

Ezek után nem meglepő, hogy a Zöldek a civil szervezetek számára közvetlenül fizetnének európai támogatást, a tagállamokat megkerülve (Zöldek, 112), akárcsak az FDP (65). Nem kell nagy fantázia ahhoz, hogy a programolvasó a Soros-hálózat támogatását feltételezze ezen elképzelésekről.

6. Jogállamisági csata élezése

A leendő német kormánypártok elképzelései a jogállamiság ügyében sem ígérnek közeledést Nyugat- és Közép-Európa között. A CDU és CSU programja még csak új „párbeszédformátumokat” szorgalmaz a jogállamiságról, de egyben kilátásba helyezi a renitensektől a források megvonását, sőt a szavazati joguk felfüggesztését is (CDU/CSU, 31). Mindez összhangban van a jelenleg is érvényes szerződésekkel.

A szabaddemokraták viszont már a 2020 decemberi tagállamközi kompromisszum újratárgyalását követelik, s a bizottság közvetlen jogát a forrásmegvonásra (FDP, 65). Ebben a pontban emeli ki a pártprogram azt is, hogy az esetleges forrásmegvonások alól a civil szervezeteket megkímélendő, azokat helyes volna közvetlenül támogatni.

A Zöldek az új jogállamisági mechanizmust azonnali alkalmazását követelik, valamint az Európai Ügyészséghez való kötelező csatlakozást (Zöldek, 109). Érdekes, hogy a programjukba belefért egy a tagállamokkal szemben közvetlenül érvényesíthető, az EU Alapjogi Chartájára alapozott állampolgári perlési jog is. E dokumentum azonban közel sem olyan föderalista, mint a Zöldek programja. A Charta 14. cikkelye például tagállami hatáskörbe utalja a gyermeknevelés programját, szemben a magyar vonatkozó szabályozás föderalista és liberális kritikusaival elképzelésével.

7. A bővítés lassítása

Az Európai Unió bővítése kapcsán is másként gondolkodnak a német leendő kormánypártok, mint közép-európai társaik. A CDU ugyan hangsúlyozza, hogy a Nyugat-Balkán államait egyre szorosabban kell az Európai Unióhoz kötni, a térség biztonsága és stabilitása érdekében, de azt is rögzíti a jelenlegi és várhatóan jövőbeli kancellárpárt, hogy az EU „belső összetartását” nem lehet az új tagok felvételével gyengíteni (CDU/CSU, 19). Feketén és fehérén itt arról van szó, hogy a német-francia európai motorral szemben egyre erősebb kritikát megfogalmazó közép-európai tagállamok táborát nem kívánja a CDU erősíteni.

A fentiekkel némileg ellentétes követelést fogalmaztak meg a Zöldek. Szerintük az EU bővítéspolitikája sikertörténet, amit folytatni kell. Szorgalmazzák a nyugat-balkáni országok európai integrációját (Zöldek, 116), természetesen a jogállamiság és a korrupcióellenesség ideológiai elvárásait is megfogalmazva. Összességében meglepő, hogy Helmut Kohl pártja fékezi, Joschka Fischer egykori pártja viszont támogatja a nyugat-balkáni országok csatlakozását.

8. A közép-európai együttműködés megosztása

Az utóbbi években egységesülő, egyre többet koordináló és érdekei mellett közösen kiálló Közép-Európa ellentétes a német érdekfelfogással. A CDU – hagyományaival összhangban és anyanyelvi szinten franciául beszélő kancellárjelöltjétől nem meglepő módon – a német-francia tengely európai irányító szerepéről szól programjában, melyet a Benelux államokkal, valamint a „keleti szomszédokkal, például Csehországgal” és Lengyelországgal ápolt partnerség egészítene ki, mellyel a barátság ápolása a német külpolitika központi feladata (CDU/CSU, 18). Az első látásra szép szavak valójában a közép-európai egység megtörését is jelentik, így nem meglepő, hogy a Visegrádi Együttműködésről nem ír a program, a weimari háromszögről (Franciaország, Németország, Lengyelország koordinációja) viszont igen (CDU/CSU, 128).

A magyar kormány néhány éve megfogalmazott gyorsvasút terveire emlékeztet az is, hogy a CDU programja a Németország, valamint Varsó és Prága között olyan gyors összeköttetést szeretne megvalósítani (fizikailag és a kereskedelemben), mint amilyen Párizs és a német nagyvárosok között van (CDU/CSU, 30). Könnyen észrevehető a német központú Európa-konceptió keleti politikája a szövegben, amely a közép-európaiak önálló koordinációjával ellentétes.

Mindig van remény

A fenti tématerületek nagyrészt azonos programpontjai alapján sejthető, hogy a következő német kormány is több kérdésben vitatkozni fog a közép-európai országokkal és kormányokkal. Éppen ezért a lehetséges együttműködés területeit is érdemes azonosítani.

A CDU elkötelezett a közös európai haderő mellett, amely „hosszú távon” elvezethet az Európai Védelmi Unióhoz (CDU/CSU, 19). Az Oroszországtól tartó, vagy csak egyszerűen a szuverenitásukat védő közép-európai tagállamok számára ezek kedves gondolatok. Azt, hogy ezen a téren előrelépés várható a következő években, az is sejteti, hogy a hagyományosan antimilitarista Zöld párt is a fegyveres erők közötti közös európai együttműködést tartana helyesnek (Zöldek, 130).

A migrációs politikában is visszafogottabban fogalmaznak a pártprogramok, mint a 2015-es válság idején. A CDU hangsúlyozza, hogy a migrációt helyben kell megoldani, „az emberek a szülőföldjükön kell boldogulniuk”. Ugyanakkor közös európai befogadási szabályokat akarnak, amely a migrációkritikus tagállamok számára aligha lesz elfogadható (CDU/CSU, 26). A további, Európába irányuló migráció egyik kulcskérdésében azonban nincs egység a CDU és a Zöldek között. Az előbbi ellenzi (CDU/CSU, 27), az utóbbi szorgalmazza a családegyesítést a már befogadott menekültek ügyében (Zöldek, 122). Nem lehetetlen ezek alapján az európai migrációs politikában a kompromisszum, de az is igaz, hogy nem lesz sokkal könnyebb, mint az elmúlt években.